

Mindefalskneren

Hukommelsen er ikke til at stole på, og alligevel findes der ingen virkelighed udover den, vi bærer i vores minder.

– Klaus Mann, *In meinem Elternhaus*

I

“Kom, så hurtigt du kan,” siger hans bror i den anden ende af røret. “Det er nu. Vores mor ligger på hospitalet. Lægen siger, at hun ikke har lang tid igen.”

Said Al-Wahid sidder i et lyntog et sted mellem Mainz og Berlin. Udenfor er det gråt i gråt, en regnvåd junidag. Saims mor havde i årene før tit været syg. I de forgangne uger er hendes tilstand blevet forværret. Hun sov uafbrudt. Hun var kun vågen få minutter om dagen.

Said vidste, at øjeblikket hvor døden, denne gamle, uønskede gæst, ville stå på dørtrinnet, nærmede sig. Snart ville moren være forenet med faren og søsteren. I himmelen er familien mere fuldstændig end på jorden.

Said har deltaget i en paneldebat i Mainz. Han er på vej hjem til Monica og sin søn Ilias. Han overvejer, om han skal stå af toget på næste station og tage et andet tog til lufthavnen i Frankfurt. På sin telefon undersøger han, hvilke flyforbindelser han ville kunne booke.

Hans bror ville aldrig bede ham om at komme til Bagdad, hvis ikke morens tilstand virkelig var alvorlig. Men hvordan kommer han nu hurtigst muligt frem? Det er evigheder siden, der var en direkte rute. Er lufthavnen i Bagdad overhovedet i drift? Under hvilken krig var det nu, den blev lukket? Vil han nå at se sin mor, inden hun tager afsked med denne verden? Vil døden vise lidt medfølelse og lade hende leve et par dage til? Venter den på ham?

Muligvis haster det for moren at gense resten af familien i det hinsidige. Ingen af familiens overlevende ved noget om, hvor farens lig blev begravet. Der blev knap nok fundet rester af søsteren og hendes families kroppe. Said ved, at minutviserne i Irak ikke bevæger sig over tal, men over sår.

Heldigvis har Said sit pas på sig. Havde han vænnet sig til de seneste års magelighed, ville han ikke have taget det med, da han rejste til Mainz.

Said er stadig et menneske, som ikke stoler på verden. I det fremmede er der ingen verdenshjørner. Det ved han af egen erfaring. Man må til enhver tid være klar til enten at pakke sit habengut eller forsøge det umulige. Det fremmede er en køretur på en forbandet lang og snoet vej, der ikke fører nogen steder hen.

Said kommer aldrig til at glemme den sommerdag, hvor han modtog en blå kuvert med påskriften "anbefalet brev". På det tidspunkt sad han meget foran computeren i sin etværelseslejlighed i München og så nyhedsudsendelser om situationen i Irak. Der var voldsomme gadekampe mellem tilhængerne af den faldne diktator og amerikanske soldater.

Disse grufulde anbefalede breve kendte Said allerede, og han vidste, hvilke store farer der kunne gemme sig i dem. Mareridt glemmer man aldrig, man fortrænger dem bare og bærer alligevel rundt på dem. Hans hånd rystede, da han åbnede brevet. Øverst stod afsenderens navn: Styrelsen for migration og flygtninge. Eller hed det dengang stadig: Styrelsen for anerkendelse af udenlandske flygtninge? Said kunne mærke sit hjerte helt oppe i halsen.

Det var afgørelsen i sagen om bortfald af hans opholdstilladelse. Efter at det irakiske regime var faldet, stod der i begrundelsen, var han fremover "ikke truet af forfølgelse i hjemlandet". En udvisning ville derfor være uomgængelig. Eller med andre ord: Et landegrænseoverskridende spark bagi fra en politibetjent er uundgåeligt.

Hele resten af dagen sad Said på sofaen. Han gloede ind i væggen og røg den ene cigaret efter den anden. Hele dagen undgik han at gå ud på badeværelset. Han vidste: Hvis han stod foran spejlet og så sig selv i øjnene, ville han ikke kunne andet end at beskyldte sig selv for ikke at have gjort dette eller hint. Han havde så ofte i løbet af sit liv stukket sig selv en lussing. Om aftenen havde Said voldsom hovedpine. Fordi han havde kæderøget, men også fordi han flere gange havde hamret sit hoved mod stuedøren.

Næste dag hørte Said, at han ikke var den eneste, der havde modtaget et anbefalet brev. Der var mange andre, der havde fået det samme brev.

"Som et blåt lyn! Støvet som Eufrat og Tigris' åsyn. Synligt som de blå mærker, sjælene i vores hjemstavn bærer på. Smertende som de sår, vi har taget med os fra hjemlandet. Men ikke så sandfærdige som det blå i min kærestes øjne," sagde en fyr på Café Basra i Schwanthalerstraße.

"De har besluttet sig for at udvise os alle sammen," sagde caféejeren. "For et par år siden var det folk med andre nationaliteter. Folk fra Balkan, fra Afghanistan. Nu er det altså vores tur."

“Afrikanerne bliver smidt ud hele tiden,” sagde en tredje. “De er permanente gæster i udrejsecentrene. De centre er deres andet fædreland.”

Ingen kunne grine af det.

Saids liv i Tyskland nærmede sig sin afslutning, sådan virkede det i hvert fald. Seks år blev med ét slag gjort betydningsløse. Arbejdet. Uddannelsen. Vennerne. Drømmene. Den tid, som Said havde brugt på at lære det tyske sprog, med dets millioner af regler og undtagelser. Det var, som om Saids liv ikke var et liv, men en overflødig sætning i sagsbehandlerens akter: Enhver kunne med en hurtig bevægelse strege ham ud. Det var et værdiløst liv, blot en prut ved verdens ende.

Caféjeeren, som havde en mening om alt og alle og udtalte sig med samme sikkerhed i stemmen om genteknologi såvel som undertøj, anbefalede at opsøge advokater med speciale i asylsager, opholdsret og sager om bortfald af opholdstilladelse. Han nævnte også en berømt lokal advokat, som aldrig havde tabt en sag.

Said Al-Wahid fandt advokatkontoret Nussbaum & Partners adresse og telefonnummer på internettet. Men han ringede ikke selv. Han talte først med chefen i det rengøringsfirma, hvor han på det tidspunkt arbejdede. Said bad chefen om at aftale et møde med advokatkontoret på hans vegne. Chefen havde forståelse for Saids situation og foretog opkaldet. Said sagde tak flere gange og forærede ham et halvt kilo baklava.

Det var bedst, når de hvide etniske tyskere ordnede sådan nogle sager indbyrdes. Boligsøgning, møder, aftaler og andre slags formaliteter skulle sådan en som Said aldrig give sig i kast med alene. De var de indfødtes domæne. Gennem deres arbejde fik sagsbehandlere, offentligt ansatte og andre tjenestemænd en følelse af at være noget særligt, noget guddommeligt. De brød sig ikke om selv at tale med de sølle skæbner, de talte hellere med en etnisk tysk mellemmand. De umyndige udlændinge havde brug for en hjælpsom indfødt ved deres side, hvis de ville komme skridtet videre med deres anliggender. De havde brug for de hvide, etniske tyskere som babysittere og profeter, på ethvert offentligt kontor og nogle gange også i supermarkedet.

Da Said nærmede sig det pragtfulde, ældre etagebyggeri på Maximilianstraße, blev han meget imponeret. Advokatkontoret Nussbaum & Partner lå på tredje eller fjerde sal. Said følte sig som en, der gik rundt på et museum. Sekretæren viste ham ind i et lokale og serverede en kop kaffe og et glas vand for ham. Et par minutter senere satte en ung fyr med et næsten usynligt overskæg sig ned over for ham. Said tipede på, at han var i starten af tyverne, men han kunne ikke finde ud af, om han var advokat, advokatfuldmægtig eller praktikant. Den unge herre kopierede alle Saids dokumenter, satte sig ned igen, bladrede det hele igennem, rejste sig så på ny, tog en tyk bog ud af reolen og lagde den på bordet.

Hvad var fyrens navn? Det kan Said ikke huske, heller ikke hvordan han var klædt, eller hvordan rummet så ud. Fyrens tænder kan Said derimod godt huske. De var hvide som sne og snorlige som takkerne på en kam. Hvorfor kan han huske tænderne?

Fyren-med-de-snehvide-tænder stillede Said mange spørgsmål og noterede svarene i en notesbog. De sad længe ad gangen tavse over for hinanden, mens Fyren-

med-de-snehvide-tænder slog noget op i den tykke bog. Til sidst skubbede han dokumenterne og bogen til side og kiggede Said direkte i øjnene. Fyren-med-de-snehvide-tænder spurgte Said, om han havde begået nogen form for kriminalitet.

“Jeg har en ren straffeattest.”

“Hvor længe har du været i arbejde og betalt skat i Tyskland? Har du fået kon-tanthjælp eller været på dagpenge?”

“I starten, mens jeg boede på asylcentret, fik jeg lidt lomme penge. Lige siden jeg fik opholdstilladelse, har jeg arbejdet og lært sproget sideløbende. For tiden tager jeg kurser om dagen for at få en tysk studentereksamen; jeg er i gang med de sidste nu, jeg skal bare bestå eksamenerne, så jeg snart kan begynde på univer-sitetet. Jeg arbejder om eftermiddagen. Deltid. Jeg har ikke fået nogen økonomisk hjælp fra staten.”

“Det gavner sagen. Har du en etnisk tysk kæreste?”

“Undskyld?”

“En tysk kvinde, du kunne blive gift med, som elsker dig, og som du elsker.”

“Nej.”

“Hvornår udløber din opholdstilladelse?”

“Om fire eller fem måneder.”

Fyren-med-de-snehvide-tænder lukkede sin notesbog.

“Det forholder sig sådan her: Du burde lægge sag an. Men du kommer ikke til at vinde. Også selvom der ikke er en fyldestgørende grund til, at din status som beret-tiget til asyl skulle bortfalde, det er enhver avisartikel om situationen i Irak et bevis på. Alligevel vil du tabe – det vil altså være dig, som kommer til at bære sagsomkost-ningerne.”

Said hang ved den unge mands læber, og ventede på mere specifikke informationer.

“Men det er heller ikke mere kompliceret end som så. Vi køber os tid og får din sag igennem på anden måde. Her i firmaet taber vi aldrig. Vi garanterer dig en op-holdstilladelse på ubestemt tid.”

“Hvordan det?”

“Du har snart været i Tyskland i seks år.”

“Ja.”

“Det betyder, at du så har ret til permanent opholdstilladelse.”

“Hvordan skal det kunne lade sig gøre?”

“Har du et irakisk pas?”

“Nej.”

“Jeg vil anbefale dig at søge den irakiske ambassade om at få et pas. Vi forsøger at indgå et kompromis med de tyske myndigheder. Du giver afkald på din ret til asyl, til gengæld får du ret til en tidsubegrænset opholdstilladelse, fordi du har boet og betalt skat i Tyskland de seneste seks år. Den permanente opholdstilladelse overfø-rer vi til det nye irakiske pas. Så er du ikke længere asylansøger, men en udenlandsk medborger med permanent opholdstilladelse.”

“Ja?” Said var stadig skeptisk.

“Men sig ikke noget til nogen om det nye pas, før sagen er afsluttet. Hvis de tyske myndigheder finder ud af det, bliver det et problem. Som asylansøger må du ikke tage kontakt til dit hjemland.”

“Ok, lad os gøre det sådan.”

De aftalte, at der skulle betales et forskud og resten på afbetaling.

Selvom Said Al-Wahid måtte lægge alle de penge ud, han i løbet af de seneste år havde sparet op og højst sandsynligt ikke ville få igen, havde turen til advokatkontoret været en god forretning for ham. Beslutningen skulle vise sig at være den bedste, han nogensinde havde taget for sit videre liv i Tyskland.

Der gik et par måneder, inden han fik det nye pas fra den irakiske ambassade. Dokumentet lignede noget, nogen selv havde fremstillet på en gammel kopimaskine. Said læste på nettet, at det irakiske pas var et af de ringeste i verden. Men dette jammerlige eksemplar var hans redningsplanke.

Hele forløbet, indtil den permanente opholdstilladelse var i hus, varede godt et år. Det var en anstrengende og deprimerende tid for Said. Han følte det, som om han befandt sig i en kæmpestor, dystert hule. Udefra trængte lidt lys svagt ind gennem en lille sprække; han ville aldrig klare den stenede vej derhen uden at snuble og falde ned i tomheden.

Først afleverede han sit konventionspas. Derefter kom han på tålt ophold. Hver anden måned – eller var det hver tredje eller fjerde? – skulle han sørge for at få det tålte ophold forlænget. Hver gang han var hos myndighederne, frygtede han, at han ville blive varetægtsfængslet og sendt på udrejsecenter. Said var bange for at miste sin plads på de eksamensgivende kurser. Hvis skolen fik nys om, at han var på tålt ophold, ville han blive smidt ud. Jobbet i rengøringsfirmaet mistede han, fordi hans arbejdstilladelse blev ugyldig, da han kom på tålt ophold.

“Folk på tålt ophold har ikke ret til at arbejde,” sagde en af sagsbehandlerne på jobcentret.

“Kan jeg ikke beholde den, indtil sagen er afsluttet? Er det ikke muligt?”

“Nej.”

I løbet af dette år blev der ikke blot spændt ben for Said Al-Wahid, men også rejst utallige høje mure af paragraffer omkring ham, som forhindrede ham i tage bare et eneste skridt fremad.

Til sidst opnåede advokat Nussbaum et kompromis med myndighederne. Som lovet. Ledsaget af en af advokatkontorets ansatte stod Said Al-Wahid på et tidspunkt igen på migrationskontoret. Var det Fyren-med-de-snehvide-tænder, som ledsagede ham? Eller var det ikke en ældre herre iført jakkesæt og slips?

I hvert fald var han aldrig blevet modtaget så hjerteligt af en sagsbehandler som på denne dag. Med en etnisk tysk advokat ved sin side blev han behandlet som et rigtigt menneske. Said sagde nærmest ingenting, hans ledsager ordnede det hele. Said underskrev adskillige dokumenter. Det tog kun et par minutter, så fik han overrakt sit nye pas med den permanente opholdstilladelse.

Da de havde forladt bygningen, stoppede Said Al-Wahid pludselig op. Han var i chok. Advokaten smilede til ham.

“Gå ud og nyd friheden.”

Advokat Nussbaum, som sikrede Said's liv i Tyskland, har han endnu ikke mødt personligt, selvom han noget tid senere igen fik brug for dennes hjælp. Said havde altid

kun kontakt med sekretæren og de andre ansatte. Det var også dem, som tre år senere hjalp ham med at få statsborgerskab. Endnu en gang overførte Said alle sine sparepenge til advokatkontorets konto. Efter at have boet næsten et årti i Tyskland var han altså igen på spanden, til gengæld havde han det eftertragtede indfødsretsbevis i lommen. Han var blevet indfødt på papiret.

Først da hans søn Ilias blev født, overvejede Said Al-Wahid igen at ringe til advokaten. Det er blot to år siden. Said befandt sig pludselig i en grotesk situation. Det hele begyndte med, at han ville ansøge om en fødselsattest til sin nyfødte søn på folkeregisteret i Berlin-Neukölln.

Det var en morgen, hvor sommerluften hverken var lummer eller trykkende. Said følte sig godt tilpas, for der var endelig faldet ro på hjemmefronten. Lige efter fødslen havde han slet ikke kunnet indtage rollen som far, kun rollen som vært. Bedsteforældrene var kommet på besøg, tanter og onkler, alle ville se det lille nye menneske. Det havde været både anstrengende og oplivende.

På kommunekontoret tog Said plads på en stol over for sagsbehandleren. Om hun var tyk, lav, tynd eller høj? Han kan kun huske, at hun helt sikkert var over halvtreds og havde en nederdel på.

Said tog alle dokumenterne op af sin lædertaske. Det varede et øjeblik, inden kvinden havde kigget det hele igennem.

“Vi skal bruge din fødselsattest.”

“Jeg har en med. Se her!”

Said pegede på indfødsretsbeviset, som lå blandt de andre papirer.

“Det er ikke en fødselsattest.”

“Jeg har ikke andre dokumenter end det. Jeg måtte ikke beholde mit gamle statsborgerskab, da jeg fik statsborgerskab her. Jeg skulle aflevere alle mine papirer, også min fødselsattest, til den irakiske ambassade. Det eneste, jeg har, er indfødsretsbeviset.”

“Hvis ikke du har en fødselsattest, kan dit barn ikke få en fødselsattest.”

“Hvad?”

“Sådan er det.”

“Og hvad skal jeg så gøre nu?”

“Vær så venlig at komme tilbage med en ny fødselsattest fra dit hjemland.”

“Tager du til Irak, er fortabelsen givet, forlader du Irak, vinder du livet. Har du ikke set nyheder de seneste par år? Jeg tager ikke frivilligt tilbage til Irak.”

Sagsbehandleren sad et øjeblik uden at sige noget.

“Vær venlig at vente her, jeg er straks tilbage.”

Efter at han var blevet tysk statsborger, havde Said ikke haft de store vanskeligheder med bureaukratiske formaliteter. Kun skattevæsnets åndede ham i nakken. Så længe han betalte halvdelen af sin indtægt i skat, lod de være med at genere ham. Freden havde sin pris.

Han troede egentlig, at han havde lagt armlægningen med myndighederne bag sig – den tidsbegrænsede og den permanente opholdstilladelse, truslerne om at blive udvist, sagen om bortfald af opholdstilladelse, det tålte ophold, statsborgerskabet. Og nu var Ilias kommet til verden, og porten til helvede åbnede sig på ny.

Sagsbehandleren vendte efter længere tid tilbage og satte sig igen over for Said. “Altså, jeg må bede dig om at ringe til den lokale myndighed, som udstedte statsborgerskabet. De har sikkert kopier af dine gamle dokumenter i deres arkiv. Hvor var det henne?”

“I München.”

“Så er det der, du skal henvende dig.”

“Vil du gøre det for mig?”

“Hvad?”

“Ring til dem og spørge?”

“Det er ikke min opgave.”

Ude foran folkeregistret tog Said sin smartphone op af lommen, googlede nummeret på kontoret i München og ringede op. Kvinden i den anden ende lyttede til hans forklaring og stillede ham så videre til en sagsbehandler. Manden, som Said igen forklarede det hele, noterede detaljerne og nummeret på hans indfødsretsbevis. Sagsbehandleren sagde, at det hørte til en af hans kollegers ansvarsområder, og at denne ville ringe ham op i løbet af et par dage.

Hjemme fortalte Said ikke noget om, hvad han havde oplevet på kommunekontoret. Han ville ikke have, at Monica blev bekymret. Han hævdede, at alt gik som det skulle, sagen snart ville være ordnet. Men han var ikke god til at skjule, hvad der rørte sig inden i ham. Monica spurgte ham gang på gang, om alt var i orden.

I de sidste uger inden fødslen havde de været meget tætte. Monica havde næsten ikke bevæget sig. Hun havde lignet en kæmpe stor bold og ligget ned det meste af tiden. Hvis hun alligevel ville gå et par meter, ilede Said til hjælp og støttede hende. Han kaldte hende kærligt for “min pingvin” og hun ham for “min spadserestok”.

Den kompetente sagsbehandler fra delstatsforvaltningen i München ringede som aftalt til ham. Hans efternavn var enten Vinter eller Sommer. Eller Forår? En årstid i hvert fald.

“Vi har en kopi i vores arkiv.”

“Perfekt!”

“Men vi må ikke bekræfte kopiers ægthed.”

“Så send det bare uden bekræftelse.”

“Det må jeg ikke.”

“Men det er mit dokument!”

“Og det er vores lovgivning,” sagde hr. Årstid og afsluttede samtalen.

Samme dag gennemrodede Said Al-Wahid alle de kasser, han havde stående i kælderen, igennem. I timevis. Han fandt alt muligt fra tidligere og rent faktisk også en kopi af den irakiske fødselsattest.

Næste dag gik han igen hen til folkeregistret i Berlin-Neukölln. Først talte han med sagsbehandleren, hun sendte ham så videre til afdelingschefen. Efter at have talt frem og tilbage i en evighed besluttede hun at gøre en undtagelse. Said skulle skrive under på, at han på et tidspunkt ville komme med en behørig fødselsattest.

Et par dage senere kom Ilias’ fødselsattest med posten. Det var det første brev adresseret til Saims søn. Han forsøgte at glemme hele sagen, ligesom han forsøgte at glemme alle de andre forfærdelige bureaukratiske chikaner, han var blevet udsat for i sit liv.

Men så, en uge senere, en fredag, lå der en mærkelig mælkefarvet konvolut i postkassen. Det var ikke noget normalt brev. Said tog det med ind i lejligheden, gik først ud i køkkenet og tændte for elkogeren. Han øste to skefulde Nescafé i sin yndlingskop, en kop, Monica havde givet ham til hans fyrre års fødselsdag. Han åbnede brevet: Borgerservice, Afdeling for Indfødsretssager. Kontrol af statsborgerskab i embeds medfør.

Borgerservice var af delstatsforvaltningen i München blevet bedt om at “foretage en kontrol af de aktuelle juridiske forhold” vedrørende Said's statsborgerskab. Der var opstået tvivl om hans statsborgerskab. Man mistænkte ham for igen at være blevet irakisk statsborger. I så fald ville han automatisk miste sit tyske statsborgerskab.

Brevet indeholdt også flere bilag: et spørgeskema, som skulle efterprøve hans statsborgerskab, informationer om databeskyttelse og en pjece, som omhandlede tab af tysk statsborgerskab, i tilfælde af at man har erhvervet udenlandsk statsborgerskab.

Said havde en forfærdelig weekend. Han brød konstant sit hoved med at finde en løsning på problemet. Han kunne de facto bevise, at han ikke havde noget andet statsborgerskab end det tyske. Men hvorfor skulle han overhovedet gøre det? Hvorfor skulle netop han i al evighed bære rundt på denne følelse af usikkerhed? Enhver sagsbehandler, som for eksempel hr. Årstid fra München, kunne lege julelege med hans dokumenter, enhver havde retten til på et hvilket som helst tidspunkt at vende op og ned på Said's tilværelse med en underskrift.

Heller ikke denne gang fortalte Said Monica noget om sine bekymringer. Hun var optaget af sin krop og følgerne efter fødslen, hun skulle have fred og ro til at komme sig. Om aftenen kiggede Said Al-Wahid på sin sovende søn og spurgte sig selv, hvorfor han havde sat et barn i denne verden.

Skulle han efter weekenden igen kontakte Nussbaum & Partner? Said ringede først til Marc Stolle. Han havde en hjælpeorganisation, som Said engang havde arbejdet frivilligt for, som oversætter for andre asylansøgere. Marc virkede glad for at høre Said's stemme, lyttede opmærksomt til hans beskrivelse af situationen. Han bandede over “alle røvhullerne” og skammede sig over sine landsmænds opførsel. Han rådede Said til enten med det samme at gå til pressen og gøre en stor sag ud af det eller at løse problemet hurtigst muligt, så han igen kunne tage sig af sin familie.

“Hvordan skal jeg gøre det?”

“Jeg har en veninde, som arbejder på Center for Antidiskrimination. Jeg spørger hende, og så ringer hun til dig senere!”

“Tak, Marc, tusind tak!”

Et par timer senere ringede fru Slaviskij. Hun bekræftede nogle af de tanker, Said også selv havde haft.

“Hr. Al-Wahid, du er god til tysk. Du har et netværk. Du ved, hvor du skal henvende dig, hvis du har brug for hjælp. Forestil dig: Hvordan skal det gå for dem, som hverken taler sproget eller har nogen kontakter og lever på fortvivlelsens rand? Hvad kan sagsbehandlerne stille op med dem?”

“De kan gøre deres liv til helvede på jord.”

“Ok, træk vejret, ro på. Jeg skal nok tage hånd om det og hjælpe dig.”

Fru Slaviskij lovede Said at tale med myndighederne i både München og Berlin og så ringe tilbage til ham. Hun forekom ham at være vogteren af en port mellem den lyse og den mørke side af verden. Hun måtte hele tiden bevogte porten og genskabe balancen for at hindre mørkets skabninger i at krybe over på den anden side og trække alt med sig ind i mørket.

Fru Slaviskij kunne rent faktisk løse problemet i løbet af et par dage. En medarbejder fra Borgerservice, Afdeling for Indfødsretssager, ringede Said op. Han påstod, at han egentlig ikke ville have noget at gøre med sager om bortfald af statsborgerskab, men kollegerne fra de lokale myndigheder i München have lagt pres på ham. Nu skulle Said bare sende en formel erklæring til ham, og så ville sagen være afsluttet.

“Ja?”

“Ja.”

“Hvad skal jeg skrive?”

“Bare skriv: Jeg erklærer hermed, at jeg er tysk statsborger og ikke har statsborgerskab i noget andet land.”

Said sendte brevet samme dag. Inden der var gået to uger, fik han svar: “Sagen betragtes hermed som afsluttet.”

Samme måned, det var knap et år inden det næste valg til Forbundsagen, forlængede Said Al-Wahid sit pas, selvom det stadig var gyldigt i fem eller seks år. Han frygtede, at hans pas ikke længere kunne forlænges efter valget. Said ville være forberedt på det værste med et pas, som var gyldigt de næste ti år.

Said Al-Wahid har altid sit pas på sig, lige meget hvor han går hen. Han har det med til en paneldebat i Mainz og også i supermarkedet om hjørnet.

Oversat af Karen Tortzen